

До: Наташа Стојмановска, Државен секретар

Предмет: Мислење за ПЕП 2013-2015

Почитувани,

Центар за економски анализи-ЦЕА го доставува мислењето за ПЕП 2013-2015 година. Во подготовката на мислењето се водевме од ограничениот временски рок за изготвување на мислењето како и од принципот да ги коментираме оние делови од ПЕП 2013-2015 година во кои области ЦЕА веќе има работено.

Нашите мислења се поделени во два дела и тоа општ дел и специфичен дел. Во општиот дел даваме генерални мислења за тоа како може да се подобри ПЕП 2013-2015 година. Во специфичниот дел даваме поконкретни мислења и предлози, а со мислењето и предлозите за ваш полесен преглед даваме и соодветната нумерација на страниците каде се наоѓа текстот кој го коментираме.

Со почит,

Марјан Николов

Претседател на ЦЕА

www.cea.org.mk

www.mkbudget.org

www.lsg-data.org.mk

Општ дел со мислења и предлози

- **Ризици по макроекономско сценарио.** (страна 34).

Предлагаме за ризиците покрај нивната спонтана идентификација и рочност да се направи поформална анализа и евалуација на ризиците и врз основа на нив да се направат соодветни сценарија/симулации по основните макроекономски агрегати. Таква една поформална анализа и евалуација на ризиците треба минимум да има оценка на веројатност од настанување, оценето влијание/интензитет и соодветна евалуација за рангирање на ризиците. Потоа мора да се предложат соодветни акции за ублажување на ризиците, кој ќе биде одговорен за активностите за ублажување на ризиците и оценка за тоа кој ќе го носи товарот од настанување на ризиците како и соодветна квантификација на ризиците.

Можни користи од овој предлог: зголемување на транспарентноста и фискалната дисциплина, поквалитетни предвидувања, намалување на негативните влијанија од можните ризици, намалување на веројатноста за генерирање на заостанати обврски, зголемување на квалитетот на предвидувањата, зголемена економичност и ефикасност на буџетот.

- **Јавни финансии.** (страна 37/38)

Имајќи ги во предвид ризиците кои се од надворешна и од внатрешна природа предлагаме да се направи формална анализа на фискалниот простор за задолжување (внатрешно и/или надворешно) имајќи ги во предвид трендовите на заостанати обврски и надворешните и внатрешните ризици.

Можни користи од овој предлог: зголемување на транспарентноста и фискалната дисциплина, почетни чекори за можно поставување на систем за accrual budgeting.

- **Вклучување на цивилен сектор**

Предлагаме во изработката на ваков ПЕП документ да биде вклучен и цивилниот сектор.

Можни користи од овој предлог: зголемување на вклученоста на цивилниот сектор, зголемување на транспарентноста на целиот процес, поголема ефикасност во изработка на овој документ, зголемување на квалитетот на предвидувањата.

Специфичен дел со поконкретни мислења и предлози

- **Фактички состојби во 2012.** (страна 41)

Да се даде месечен приказ на обврските кон приватниот сектор за 2011 и 2012 година. Да се даде годишен приказ на повеќегодишните обврски на буџетските корисници за 2011, 2012, 2013, 2014 и 2015 година. На овој начин може да се очекува зголемување на фискалната транспарентност, поефикасно планирање на идните планови на бизнис секторот, почетни чекори за можно поставување на систем за accrual budgeting.

- **Проектиран дефицит и негово финансирање.** (страна 50).

Потребно е поквалитетно управување со јавниот долг, поголема фискална дисциплина, поквалитетни предвидувања.

Анализата на планираните и реализираните суми за домашно и надворешно задолжувања покажува многу големи отстапувања. Финансирањето на Буџетскиот дефицит од странски извори во периодот јануари - септември 2012 година има реализација од 50,2% од предвиденото со Буџетот за 2012 година. Од друга страна, финансирањето на буџетскиот дефицит од домашни извори, за периодот јануари-септември 2012 година, има реализација од 467,6%. До крајот на 2012 година, овај процент дополнително е зголемен.

Ситуацијата е многу полоша ако за 2012 година се спореди планираното домашно задолжување во Претпристапната економска програма 2011- 2013 со реализацијата во периодот јануари-септември 2012 година. Во ПЕП 2011-2013, предвидено е во 2012 година задолжувањето од домашни извори, за покривање на Буџетскиот дефицит, да изнесува 100 милиони денари, но само во првите три квартали од 2012 година задолжувањата за покривање на Буџетскиот дефицит изнесуваат 16,8 милијарди денари, или пораст од 16.834%. Треба да се има во предвид дека до крајот на годината, порастот од околу 170 пати допопнително ќе се зголеми.

Според тоа, имаќи ги во предвид големите отстапувања од планираното задолжување потребно е да се обезбедат дополнителни мерки за осигурување дека домашното и надворешното задолжување ќе се одвиваат според предвидената динамика и во предвидениот износ, и ќе се избегне crowding-out ефектот, за истиснување на приватниот сектор.

Табела 1.

Извори на финансирање на дефицитот во милиони денари	Планирано задолжување за 2012 година во ПЕП 2011-2013	Буџет 2012	Реализација на Буџетот во периодот јануари-септември 2012	% на реализација во периодот јануари-септември 2012 од Буџетот 2012	% на реализација во периодот јануари-септември 2012 од планираното во ПЕП 2011-2013
Странски извори	16.301.000.000	13.876.000.000	6.962.000.000	50,2	42,7
Домашни извори	100.000.000	3.600.000.000	16.834.000.000	467,6	16.834,0

Извор: ПЕП 2011-2013 и ПЕП 2013-2015

- **3.4. Долгорочна одржливост на јавните финансии** (стр. 60)

Како претпоставка треба да се земе и емигрирањето на македонското население. Зголемениот број на емигранти ќе значи помали даночни приноси од една страна но од друга страна ќе значи зголемување на приватните трансфери. Според Светска Банка, до 2011 година околу 21,9 од македонското население има емигрирано.

- **3.4. Институционални карактеристики на јавните финансии** (страна 61)

Да се изгради институционален систем за вклучување на граѓанскиот сектор во буџетскиот процес.

- **Транспарентност на буџетите.** (страна 64)

Извештај до Владата на Република Македонија за извршување на Буџетот на Република Македонија, во првите шест месеци и соодветните прилози: ажуриран извештај за макроекономските индикатори и проектираните приходи, како и преземените обврски и расходи за фискалната година треба да биде Јавно достапен.

Исто така, Министерството за финансии треба да започне со изработка на Граѓански Буџет. ЦЕА наскоро ќе ви достави Граѓански буџет за 2013 година.

- **Акциски план за подобрување на глобалната конкурентност на Република Македонија.** (страна 70)

Потребно е во периодот 2013 – 2015 година, да се предвиди изработка на годишни извештаи за конкурентноста на Република Македонија, во согласност со методологијата на Светскиот Економски Форум. Овој документ досега ЦЕА го изработуваше неколку пати но откако секнаа донаторските пари за негова изработка тој веќе не се изработува.

- **Мали и средни претпријатија.** (страна 76).

Имајќи во предвид дека главни приоритети на реформите и економските политики од ПЕП 2013-2105 година се намалување на стапката на невработеност и остварување стапки на економски раст преку зголемување на индустриското производство со повисока додадена вредност и диверзификација и експанзија на извозот со цел зајакнување на конкурентската позиција на земјата и македонските компании на глобален план, во буџетот за 2013 година неопходно е драстично зголемување на сумата од 8 милиони денари (околу 130.000 Евра) за поддршка на развојот на мали и средни претпријатија.